

ANDRZEJ SZCZEPANIAK
Uniwersytet Opolski

Historia Domu Rekolekcyjnego Konferencji Episkopatu Polski „Księżówka” w Zakopanem w latach 1945–1990

1. Problemy podatkowe – 2. Modernizacja

W Polsce Ludowej funkcjonowanie Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem to okres, który wymaga odmiennego podejścia badawczego. Od 1945 r. zaczęły zmieniać się warunki polityczno-prawne działania państwa. Władze komunistyczne narzuciły system relacji między państwem a Kościołem, zwany „wrogą separacją”, czerpiąc wzorzec z państwa radzieckiego. Nastąpił ponadczterdziestoletni okres konfrontacji między komunistyczną dyktaturą a Kościołem katolickim. Pierwszym krokiem w tym kierunku było zerwanie Konkordatu, obowiązującego od 1925 r. To dawało swobodę w prowadzeniu planowej polityki restrykcyjnej względem Kościoła. Nadawano jej podstawy prawne poprzez wprowadzanie nowych ustaw oraz ogłaszanie dekretów wydawanych przez organy władzy wykonawczej. Kiedy komuniści przystąpili do likwidacji stowarzyszeń kościelnych i upaństwowiania ich majątków, „Księżówka” znajdowała się już pod bezpośrednim zarządem Episkopatu, w związku z czym dekret z 5 sierpnia 1949 r. o zmianie niektórych przepisów prawa o stowarzyszeniach (Dz.U. 1949, nr 45 poz. 335) domu w Zakopanem nie obowiązywał.

1. Problemy podatkowe

Jak zauważył Józef Krukowski „szczególną formą walki z Kościołem – zainicjowaną w 1949 r. i kontynuowaną w następnych latach przez władze administracyjne w drodze «okólników» (Ministerstwa Skarbu, Ministerstwa Finansów,

Ministerstwa Administracji Publicznej) była polityka podatkowa. Nakładano na instytucje kościelne w sposób dowolny (nie mający podstaw w obowiązujących ustawach) nadmierne podatki dochodowe, podatki od nieruchomości, podatki lokalowe (...)”¹. Nieuiszczenie obciążeń finansowych groziło zajęciem nieruchomości kościelnych na rzecz państwa. Ta forma represji dotknęła również „Księżówkę” w Zakopanem. 28 grudnia 1955 r. Wydział Finansowy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie nałożył na tę kościelną nieruchomość podatek obrotowy od działalności gospodarczej, żądając jego zapłaty za 1949 r. Dyrektor „Księżówki” ks. Józef Jasiewicz zaskarżył wezwanie do uregulowania finansowej zaległości². Jednocześnie sekretarz Episkopatu, bp Zygmunt Choromański, wysłał dotychczasowe odpisy wezwań i teksty odwołań do ministra Mariana Zygmantowskiego, dyrektora Urzędu do Spraw Wyznań, z którym był w stałym kontakcie³.

W lipcu 1956 r. w kolejnym odwołaniu ks. J. Jasiewicz przypomniał kwotę zaległości wyliczoną przez Wydział Finansowy PWRN za lata 1950–1957 w wysokości 22 753 zł⁴. Zaznaczmy, że za jeden dzień pobytu w „Księżówce” płacono w tym okresie 60 zł⁵. A były też miesiące bez przychodów, jak np. listopad i grudzień⁶. Równoległe podjęto próbę załatwienia zwolnienia od podatku na wyższym szczeblu, tj. na linii Episkopat – Ministerstwo Finansów. Zaangażowany sekretarz Episkopatu otrzymał w maju 1957 r. od Dyrektora Departamentu Podatków i Opłat J. Gabjana odpowiedź, że „nie znaleziono podstaw do zwolnienia domu wypoczynkowego «Księżówka» od obowiązku podatkowego w zakresie podatku obrotowego, jak również do zaniechania dokonywania wymiaru tego podatku wg stawki 20% od osiągniętych obrotów. Takie same zasady opodatkowania obowiązują w odniesieniu do organizacji społecznych prowadzących domy wypoczynkowe”⁷. Stanowisko swoje Ministerstwo Finansów oparło na treści uchwały nr 342 Rady

¹ J. KRUKOWSKI, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000, s. 237.

² Archiwum Domu Rekolekcyjnego KEP „Księżówka” (dalej: ADR „Księżówka”), J. Jasiewicz do Komisji Odwoławczej przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, Zakopane 14 II 1956, 27 II 1956.

³ Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań – Wydział Wyznania Rzymskokatolickiego, (dalej: AAN, UDSW), Z. Choromański do M. Zygmantowskiego, Warszawa 6 III 1956, k. 75.

⁴ ADR „Księżówka”, J. Jasiewicz do Komisji Odwoławczej przy PWRN w Krakowie, Zakopane 28 VII 1956 r.

⁵ ADR „Księżówka”, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. Dział Finansowy (dalej: PMRN DF) w Zakopanem. Protokół z 27 XII 1955 r.

⁶ ADR „Księżówka”, PMRN DF Protokół z 9 IV 1958 r., np. przychód wyniósł: we wrześniu 1957 r. 9580 zł. a w październiku br. 960 zł.

⁷ ADR „Księżówka”, J. Gabjan do Z. Choromańskiego, Warszawa 17 V 1957.

Ministrów z 5 maja 1951 r. („Monitor Polski” Nr A-43 poz. 547) ustalającej, że w przypadku sanatoriów i domów wypoczynkowych zwolnione zostały od podatku obrotowego tylko te, które były prowadzone przez związki zawodowe. Natomiast duchowieństwo nie pozostawało zrzeszone w żadnym związku zawodowym, stąd ponosiło tego konsekwencje. Taką wykładnię, potwierdzoną przez radcę prawnego Urzędu do Spraw Wyznań – Hiszpańskiego, otrzymał od Ministerstwa Finansów Jerzy Sztachelski – pełnomocnik rządu do spraw stosunków z Kościołem, będący kierownikiem Urzędu do Spraw Wyznań⁸.

Trwała walka na argumenty i wymiana pism pomiędzy Sekretariatem Episkopatu, Ministerstwem Finansów oraz J. Sztachelskim. 30 września 1957 r. bp Z. Choromański wystosował pismo do Tadeusza Dietricha, ministra finansów, w którym oświadczył, że „Księżówka” jest pensjonatem funkcjonującym na zasadach domu wypoczynkowego i służy wyłącznie osobom duchownym. Zwrócił też uwagę, że jako obiekt prowadzony przez instytucję kościelną, zrzeszającą wszystkich duchownych katolickich, posiadał w tym charakterze cechy organizacji społecznej zawodowej, miał więc od tej strony podstawy do występowania o ustawowe zwolnienie z podatku obrotowego i dochodowego. Przypomniał w piśmie podstawę prawną, gwarantującą zwolnienie podatkowe⁹. „Niemniej władze finansowe administracji państwowej w Zakopanem – pisał bp Z. Choromański – bez podstaw prawnych określały wysokość tych podatków nie tylko na okres bieżący, ale i za lata ubiegłe grożąc egzekucją”¹⁰.

Wobec takiej sytuacji w myśl art. 3 ust. 2 Dekretu z 26 października 1950 r. o podatku obrotowym¹¹ i art. 11 ust. 2 Dekretu z 26 października 1950 r. o podatku dochodowym¹² bp Choromański w imieniu Episkopatu zwrócił się z prośbą o całkowite zwolnienie Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem od podatku obrotowego i dochodowego. Domagał się stwierdzenia, że zwol-

---

⁸ AAN, UDSW, Notatka dla ministra J. Sztachelskiego w sprawie zwolnienia od podatku obrotowego i dochodowego Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem, Warszawa 4 II 1958 r., k. 80.

⁹ AAN, UDSW, 1980, T. II, Z. Choromański do T. Dietricha, Warszawa 30 IX 1957: „Po myśli § 1 ust. 1 pkt. 1 uchwały nr 342 Rady Ministrów z 5 V 1951 r. /Mon. Pol. Nr A-43 poz. 547/ świadczona Domu Wypoczynkowego prowadzonego przez organizację społeczną, /za jaką uznany jest również Kościół katolicki i jego instytucje/ zwolnione są od podatku obrotowego. Również ust. 1 ust. 3 Dekret z 26 X 1950 r. o podatku obrotowym /Dz. U. Nr 49, poz. 449 oraz Dekret z 21 IX 1950 r. /Dz. U. Nr 44 poz. 399/ do zwolnionych instytucji zalicza organizacje i instytucje społeczne. Z podatku dochodowego Dom Wypoczynkowy zwolniony jest także na zasadzie art. 2 ust. 2 Dekretu z 26 X 1950 o pod. dochód. /Dz. U. 1957 nr 7 poz. 26/”, k. 82.

¹⁰ *Tamże*, k. 82.

¹¹ Dz. U. Nr 49, poz. 449.

¹² Dz. U. 1957, poz. 26.

nienie to skuteczne jest od 1945 r., oraz prosił o wydanie polecenia władzom finansowym w Zakopanem, aby umorzyły wymiary podatkowe za rok bieżący i lata ubiegłe¹³.

W kwietniu 1958 r. ks. dyrektor „Księżówki” Jasiewicz po otrzymaniu kolejnych wezwań alarmował sekretarza Episkopatu: „Uprzejmie proszę, Waszą Ekscelencję, o interwencję w tej sprawie u czynników nadrzędnych. Miejscowe bowiem władze grożą egzekucją ewentualnie konfiskatą domu. Obecny stan finansowy domu wobec małej frekwencji w zimowym sezonie jest beznadziejny. Najwyżej do połowy maja będę w stanie utrzymać dom”¹⁴. Ks. Jasiewicz prosił bpa Choromańskiego o zwrócenie się do księdza Prymasa o interwencję¹⁵.

Ostatecznie Ministerstwo Finansów, zapoznawszy się z pismem bpa Choromańskiego, znalazło podstawę prawną do pomyślnego rozwiązania problemu. 17 maja 1958 r. bp Z. Choromański otrzymał pismo od podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów J. Trendoty z zawiadomieniem, że: „na podstawie art. 35 dekretu z 26 października 1950 r. o zobowiązaniach podatkowych (Dz.U. nr 49, poz. 452) umorzyło domowi wypoczynkowemu „Księżówka” w Zakopanem zaległości w podatku obrotowym za lata 1949–1957 oraz zaniechało zobowiązań podatkowych na rok 1958”¹⁶.

Nie mając decyzji co do rozwiązań podatkowych rządu w 1959 r., Konferencja Episkopatu Polski 17 czerwca 1959 r. ponownie przypomniała, że: „Dom Wypoczynkowy Duchowieństwa Rzymskokatolickiego «Księżówka» w Zakopanem pozostaje pod opieką Episkopatu Polski. W jego imieniu opiekę nad «Księżówką» sprawuje Komisja Biskupia, wyznaczona przez Konferencję Episkopatu”¹⁷. Przewodniczącym utworzonej Komisji został biskup diecezji tarnowskiej Karol Pękala, zaś członkami księży biskupi: Herbert Bednorz z diecezji katowickiej i Edmund Nowicki z diecezji gdańskiej. Postanowiono, że na wniosek Komisji Biskupiej Konferencja Episkopatu będzie powoływać dyrektora Domu Wypoczynkowego oraz Zarząd i Komisję Rewizyjną. Episkopat uchwalił także dobrowolną jednorazową darowiznę duchowieństwa na rzecz remontów w „Księżówce”. Wysokość owej składki określono na 150 zł od każdego kapłana. W razie potrzeby Komisja Biskupia zobowiązała się udzielić stałej rocznej pomocy na rzecz „Księżówki”

¹³ AAN, UDSW, 1980, T. II, Z. Choromański do T. Dietricha.

¹⁴ ADR „Księżówka”, J. Jasiewicz do Z. Choromańskiego, Zakopane 21 IV 1958 r.

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ AAN, UDSW, J. Trendota do Z. Choromańskiego, Warszawa 17 V 1958 r., k. 92; Pismo Ministerstwa Finansów do J. Sztachelskiego – pełnomocnika rządu do spraw stosunków z Kościołem, Warszawa 17 V 1958, k. 91.

¹⁷ ADR „Księżówka”, Uchwała Konferencji Episkopatu Polski z 17 czerwca 1959 r. (mps).

w wysokości każdorazowo określonej przez Konferencję Episkopatu. Przypomniano też o istnieniu Komitetu Przyjaciół „Księżówki”, którego członkowie wpłacali stałą składkę na koszty wypoczynkowe dla ubogich kapłanów¹⁸. Oznaczało to, że Dom Wypoczynkowy „Księżówka” stał się instytucją społeczną, utrzymującą się z darowizn. Dzięki temu rozwiązaniu odebrano argumenty prawne do zastosowania wobec niego przepisów z obszaru podatku dochodowego. W październiku 1959 r. sekretarz Episkopatu otrzymał pozytywną odpowiedź w sprawie zwolnienia Domu Wczasowego „Księżówka” z płacenia podatku¹⁹.

Do zaistniałej sytuacji ułożono nowy statut, w którym nadano „Księżówce” nazwę Domu Leczniczego-Wczasowego dla Księży w Zakopanem. Zapisano, że jest on ogólnopolskim międzydiecezjalnym zakładem, przeznaczonym wyłącznie dla duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego męskiego, skierowanego do Zakopanego w celach leczniczych i wypoczynkowych. Przypomniano, że dom jest instytucją kościelną, a opiekę nad nim sprawuje Episkopat Polski przez specjalną Komisję Episkopatu do spraw „Księżówki”. Statut określał, że księża będą kierowani na wypoczynek przez kurie diecezjalne. Zobowiązywał księdza dyrektora „Księżówki” do przedstawiania Komisji Episkopatu (z końcem każdego roku kalendarzowego) rocznego sprawozdania finansowego z projektem budżetu na rok następny, propozycji wysokości opłat od osoby za pobyt w „Księżówce” oraz przedkładania Komisji Episkopatu kwartalnego całościowego sprawozdania z funkcjonowania agend „Księżówki”²⁰. Ponadto powołana przez Episkopat Polski Komisja Rewizyjna miała dokonywać przeglądu gospodarki finansowej „Księżówki” każdego roku w miesiącu styczniu.

Określenie usytuowania prawnego-organizacyjnego Domu Leczniczego-Wczasowego „Księżówka” oraz podległości jego kierownictwa dawało jasność władzy polityczno-administracyjnej w Polsce co do usadowienia tej kościelnej instytucji w systemie prawnoustrojowym państwa. Statut doprecyzowywał też, czyniąc tym samym jawnym, system finansowania kościelnej placówki. Czytamy w nim, że za pobyt w „Księżówce” duchowni zobowiązani byli składać opłatę zasadniczą, w wysokości pobieranej przez Fundusz Wczasów Pracowniczych od członków związków zawodowych, oraz opłatę dodatkową, tzw. dopłatę. Obie kwoty pokrywały rzeczywiste koszty pobytu oraz eksploatacji budynku. Statut wyjaśniał, że „Księżówka”, tak jak domy wczasowe, nie ma przynosić zysku, lecz jej funkcją jest

¹⁸ *Tamże*.

¹⁹ AAN, UDSW, Podsekretarz stanu Ministerstwa Finansów J. Dusz do J. Choromańskiego, Warszawa 15 X 1959 r., k. 88.

²⁰ ADR „Księżówka”, Statut „Księżówki” Domu Leczniczego-Wczasowego dla Księży w Zakopanem, Warszawa 19 XI 1959, podpisał kard. Stefan Wyszyński Prymas Polski.

zapewnienie duchownym taniego wypoczynku, z możliwością odprawiania Mszy św. w domowej kaplicy. Jednocześnie stwierdzał, że Dom Lecznico-Wczasowy dla księży w Zakopanem (zgodnie ze statutem) posiada warunki zwalniające od podatku dochodowego i obrotowego w myśl § 1, pkt. 1 i 2 uchwały Rady Ministrów nr 342 z 5 maja 1951²¹ i nie jest zobowiązany, w powyższej kwestii, do uzyskania zezwolenia (koncesji) w myśl § 1 rozp. Rady Ministrów z 25 lipca 1958 r.²²

2. Modernizacja

Po śmierci ks. J. Jasiewicza, w 1959 r. funkcję dyrektora objął ks. Zygmunt Lustofin, kapłan diecezji tarnowskiej. Za jego czasów „Księżówka” bardziej otworzyła się na katolików świeckich, którym udostępniono kaplicę, umożliwiając uczestniczenie w odprawianych tam Mszach św. Do pracy w Domu Wypoczynkowym „Księżówka” zatrudnił siostry zakonne ze Zgromadzenia Córek Najświętszej Maryi Panny od Siedmiu Boleści III Zakonu św. Franciszka z Asyżu²³. 21 stycznia 1974 r., tj. po piętnastu latach sprawowania funkcji dyrektora, ks. Z. Lustofin złożył na ręce Prymasa Stefana Wyszyńskiego rezygnację z kierowania „Księżówką”. Przy tej sposobności oznajmił, że obiekt przekazał bez zadłużenia²⁴. Nowy dyrektor, ks. prałat Władysław Maćkowski z archidiecezji krakowskiej, mógł przystąpić do zrealizowania ostatniego etapu rozbudowy „Księżówki”, który planowany był na początku XX w. jeszcze w czasie dyrektorstwa ks. Piotra Wawrzyniaka.

W grudniu 1977 r. ks. W. Maćkowski wydrukował *Pro memoria* w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem²⁵. Choć w tekście dokumentu nie został wskazany adresat, z jego treści wywnioskować można, iż był nim przedstawiciel władz państwowych, bądź samorządowych. W uzasadnieniu autor dokumentu napisał, iż cały obiekt, powstały jeszcze przed I wojną światową, dotąd nie był remontowany:

²¹ Mon. Pol. Nr A-43, poz. 547.

²² ADR „Księżówka”, Statut „Księżówki” Domu Lecznico-Wczasowego dla Księży w Zakopanem; Dz. U. nr. 49, poz. 240.

²³ ADR „Księżówka”, Umowa zawarta 2 IV 1967 r. pomiędzy Zgromadzeniem Córek Najświętszej Maryi Panny od Siedmiu Boleści III Zakonu św. Franciszka z Asyżu a Dyrekcją D.W. „Księżówka” w Zakopanem.

²⁴ ADR „Księżówka”, Z. Lustofin do S. Wyszyńskiego, Zakopane 21 I 1974 r.

²⁵ AAN, UDSW, W. Maćkowski, *Pro memoria* w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem z 12.12.1977 r., k. 66; ADR „Księżówka”.

wymaga modernizacji celem doprowadzenia do poziomu potrzeb i wymagań czasów obecnych. Modernizacja winna objąć pomieszczenia użytkowe i mieszkalne z uwzględnieniem ich ilości, co będzie się łączyło ze zwiększeniem kubatury budynku, biorąc pod uwagę, że „Księżówka” jest aktualnie miejscem odpoczynku księży z całej Polski²⁶.

Ks. W. Maćkowski przedstawił też stan techniczny obiektu, z którego wynikało, że

najstarsza drewniana część nie nadawała się do zamieszkania. Dom był (...) bardzo akustyczny, słychać każdą rozmowę z sąsiednich pokoi, pokoje skrzypiące, a zimą można ogrzać do temperatury najwyżej jedenastu stopni Celsjusza. Do tego dom jest już rozchwiany przez halne wiatry, czego ślady można zauważyć w szparach ścian, przez które przechodzi zimne powietrze. Pokoje są nie funkcjonalne, bo duże. Z powodu nieodpowiedniego rozmieszczenia okien nie można je przerobić na mniejsze. (...) Część murowana, wybudowana z ofiar księży i oddana do użytku 1 czerwca 1914 r., (...) posiada pokoje gościnne o dużej powierzchni 15-18 m², przyjemne, połowa pokoi nasłoneczniona, pokoje ciepłe z wodą bieżącą ciepłą i zimną. W dolnej partii jest nowoczesnie urządzona pralnia na białinę pościelową i łazienka z 6 kabinami. Kubatura budynku murowanego jest duża, natomiast ilość pokoi mieszkalnych stosunkowo mała – według ówczesnego budownictwa²⁷.

Ksiądz dyrektor zwrócił też uwagę na przeszkodę natury ustawowej, którą należało pokonać na drodze do realizacji zamierzonego celu. Ową barierę stanowiły postanowienia Uchwały Rady Ministrów nr 306 z 7 grudnia 1972 r. w sprawie rozwoju przestrzennego Zakopanego w latach 1972–1980. Zapisano tam:

§ 7, ust. 3: Ustala się że na terenie Zakopanego nie będą budowane nowe zamknięte ośrodki wypoczynkowe. W uzasadnionych społecznie przypadkach budowa takiego rodzaju obiektów może być realizowana jedynie za zgodą Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, które dokona weryfikacji już wydanych decyzji lokalizacyjnych na wyżej wymienione obiekty, których budowa nie została jeszcze rozpoczęta²⁸.

²⁶ *Tamże*.

²⁷ ADR „Księżówka”, Załącznik do *Pro memoria* z 12.12.1977 r. w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem.

²⁸ ADR „Księżówka”, Aneks do *Pro memoria* z 12.12.1977 r. w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem.

W załączniku do *Pro memoria* z 12 grudnia 1977 r. w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem ks. Maćkowski przedstawił – po konsultacji w ministerstwie – możliwości innego rozwiązania. Informował Episkopat, że w Ministerstwie Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska zostały mu przedstawione dwa kierunki działań, które należy przeanalizować, chcąc przystąpić do modernizacji obiektu. Po pierwsze, że DW „Księżówka” w staraniach o zezwolenie na powiększenie obiektu (pomimo zakazu Uchwały Rady Ministrów nr 306) będzie traktowany przez władze w Zakopanem na równi z innymi domami wczasowymi. Stąd próba uzyskania zezwolenia przez Episkopat natrafi na poważne trudności. Po drugie, wskazano na możliwość otrzymania zezwolenia na prawie inności, np. uzasadnienie potrzeby powiększenia ilości miejsc ze względu na prowadzenie rekolekcji kapłańskich w „Księżówce”. Ta instytucja w Zakopanem byłaby jedyną tego typu, a zatem otrzymanie zezwolenia na powiększenie kubatury nie powodowałoby interwencji innych podmiotów z branży turystycznej starających się o podobne przywileje. Zwrócono też uwagę, że uchwała Rady Ministrów nr 306 nie zabraniała rozebrania części drewnianej DW „Księżówka” i „przeniesienia” całej jej kubatury na proponowane miejsce dobudowy. Było to korzystne i z tej racji – jak wyjaśniano w ministerstwie – że rozmieszczenie pomieszczeń wewnątrz tej kubatury można urządzić według wymagań społecznych. Mając na uwadze „przeniesienie” części drewnianej „Księżówki”, sugerowano, że można by powiększyć ją o dodatkową powierzchnię w postaci budynku gospodarczego²⁹. Taki był początek drogi ku wielkiej modernizacji i rozbudowie domu rekolekcyjno-wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem. Na wniosek Podkomisji Episkopatu Polski do Spraw „Księżówki” archidiecezja krakowska przydzieliła ks. Andrzeja Klema jako asystenta dyrektora „Księżówki” do pomocy na okres realizowania powyższej inwestycji³⁰.

16 lutego 1978 r. bp Bronisław Dąbrowski – sekretarz Konferencji Episkopatu Polski, zwrócił się z prośbą do Kazimierza Kąkola, ówczesnego ministra-kierownika Urzędu do Spraw Wyznań, o wyrażenie zgody na rozbudowę i remont kapitalny „Księżówki”. Podobnie jak ks. Maćkowski, wskazał w piśmie na konieczność rozbudowy wspomnianego obiektu. Uzasadniał tę potrzebę wiekiem obiektu oraz brakiem możliwości pełnej realizacji celów, którym służy. Zaznaczył, iż w budynku brak m.in. takich pomieszczeń, jak: kotłownia, garaże, świetlica, jadalnia, odpowiednio wyposażonej kuchni wraz z zapleczem oraz pokoi o odpowiedniej

²⁹ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski, Załącznik do *Pro memoria* z 12 XII 1977 r.; Uchwała Rady Ministrów nr 306 z 7 XII 1972 r. w sprawie rozwoju Zakopanego w latach 1972–1980.

³⁰ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do apb. B. Dąbrowskiego, Zakopane 7 VI 1983 r.

wielkości³¹. Bardziej szczegółowych informacji na temat planów rozbudowy „Księżówki” dostarczyło *Pro memoria* bp. B. Dąbrowskiego z 31 marca 1978 r. Sekretarz KEP po raz kolejny podkreślił w nim konieczność rozbudowy obiektu z uwagi na fakt, iż pomieścić może on obecnie 40 osób, jako że część drewniana budynku nie nadawała się do użytku. Wskazał, iż przewiduje się powiększenie budynku o 450 m², na co składa się: 50 pokoi dla księży i 10 pokoi dla personelu pomocniczego o powierzchni 13 m² każdy, jadalnia na 100 osób, kuchnia z zapleczem, sala rekreacyjna oraz korytarze. W sumie przewidywane były 3 kondygnacje. Biskup wyraźnie zaznaczył przy tym, że nie chodziło tu o powstanie nowego ośrodka wypoczynkowego, lecz jedynie o rozbudowę już istniejącego³². To podkreślenie było istotne ze względu na wspomnianą wyżej uchwałę Rady Ministrów z 7 grudnia 1972 r. w sprawie planów rozwoju Zakopanego do 1980 r., zgodnie z którą na terenie miasta nie miały powstawać żadne nowe zamknięte ośrodki wypoczynkowe³³.

Dalszych danych dostarcza propozycja modernizacji zakopiańskiego obiektu, przesłana przez dyrektora „Księżówki” najprawdopodobniej sekretarzowi KEP. Została ona oparta na dołączonym do niej projekcie wstępnym, opracowanym przez inż. arch. Tadeusza Maćkowskiego z Krakowa. Zakładał on w pierwszej kolejności wzniesienie nowego skrzydła budynku o powierzchni zabudowy do 521 m². Miały się w nim znaleźć pomieszczenia użytkowe i mieszkalne: kuchnia z zapleczem, jadalnia z pomieszczeniami pomocniczymi, sala wypoczynkowo-biblioteczna, pokoje mieszkalne dla księży wczasowiczów i personelu oraz kotłownia. Dysponując danymi przekazanymi przez ks. Władysława Maćkowskiego, bp Dąbrowski 27 marca 1980 r. skierował do ministra Kazimierza Kąkola kolejne pismo. Prosił w nim adresata o poparcie przed właściwymi organami państwowymi sprawy modernizacji domu wypoczynkowego. Nadawca do pisma dołączył wniosek dyrektora „Księżówki” oraz dwa plany architektoniczne³⁴. Minister K. Kąkol pismem z 3 kwietnia 1980 r. przekazał tę sprawę wojewodzie nowosądeckiemu Lechowi Bafii. Jednocześnie opatrzył je klauzulą poufności z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawianej treści księżowskiego wniosku. Wojewoda wraz z tym pismem otrzymał także kopię pisma sekretarza Episkopatu oraz wstępny projekt planowanych prac³⁵. Pismo zostało po-

³¹ AAN, UDSW, B. Dąbrowski do K. Kąkola, Warszawa 16 II 1978 r., k. 65.

³² AAN, UDSW, *Pro memoria* w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem z 31 III 1978 r. do pisma Sekretarza Episkopatu z 16 II 1978 r., k. 64.

³³ ADR „Księżówka”, Aneks do *Pro memoria* z 12 XII 1977 r. w sprawie modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem.

³⁴ AAN, UDSW, B. Dąbrowski do K. Kąkola, Warszawa 27 III 1980, k. 62.

³⁵ AAN, UDSW, K. Kąkol do L. Bafii [Warszawa] 3 IV 1980 r., k. 61.

nowione 7 stycznia 1981 r. przez Jerzego Kuberskiego, nowego ministra-kierownika Wydziału do Spraw Wyznań, i adresowane do Antoniego Rączki – nowego wojewody nowosądeckiego³⁶.

Datowanie poszczególnych pism z obszernej korespondencji podnoszącej kwestie rozbudowy Domu Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem wskazywało na przeciąganie – z nieznanymi nam źródłowo powodów – decyzji władz regionalnych w tej sprawie. Dowodem na to może być fakt, iż w piśmie z 2 lutego 1981 r., adresowanym do Aleksandra Merkera – wicedyrektora Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, Bolesław Leśniak, dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu, prosił o wyjaśnienie czy Episkopat posiada osobowość prawną, bowiem – jak twierdził – z korespondencji wynikało, iż występował on w sprawie jako strona w rozumieniu art. 28, w związku z art. 29 kpa³⁷. Nawiązał również do pisma wojewody nowosądeckiego (opatrzonego tą samą datą) skierowanego do ministra J. Kuberskiego, będącego prawdopodobnie odpowiedzią na jego pismo z 7 stycznia. Jak jednak wynikało z odręcznej adnotacji A. Merkera, pismo to nie było mu znane. Problem dotyczący udowodnienia praw własności wyniknął z powodu braku procedury przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego Towarzystwa Polskich Kapłanów „Księżówka” w Zakopanem po wojnie. Na ten aspekt Sekretarz Episkopatu zwracał uwagę ministrowi Jerzemu Kuberskiemu³⁸. A. Merker udzielił odpowiedzi Wydziałowi do Spraw Wyznań w Nowym Sączu pismem z 19 kwietnia 1981 r. Stwierdził w nim, iż osobowość prawną KEP potwierdził Urząd do Spraw Wyznań na podstawie okólnika z 28 lutego 1981 r. (Nr Og 040/10/81 pkt 1/4), określającego tryb wydawania zezwoleń na przyjęcie darowizny, zapisu lub spadku przez jednostki kościelne oraz nabywania przez te jednostki nieruchomości na podstawie umowy o dożywocie. Potwierdził prawo Prymasa do reprezentowania interesów „Księżówki”. Ponadto stwierdził, że w myśl oświadczenia bp. Dąbrowskiego nieruchomość nominalnie stanowiła własność osób fizycznych i w trybie ww. okólnika miała zostać przeniesiona na KEP³⁹.

³⁶ AAN, UDSW, J. Kuberski do A. Rączki [Warszawa] 7 I 1981 r., k. 60.

³⁷ AAN, UDSW, B. Leśniak do A. Merkera, Nowy Sącz, 2 II 1981, k. 59. Chodzi o Kodeks Postępowania Administracyjnego z 14 VI 1960 r. Dz. U. 1, rozdz. 6, art. 28. w brzmieniu: „Stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek”, oraz art. 29. w brzmieniu: „Stronami mogą być osoby fizyczne i osoby prawne, a gdy chodzi o państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne i organizacje społeczne – również jednostki nie posiadające osobowości prawnej”.

³⁸ AAN, UDSW, B. Dąbrowski do J. Kuberskiego [Warszawa] 22 VI 1981 r., k. 39.

³⁹ AAN, UDSW, A. Merker do Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu, 19 IV 1981, k. 52.

Datacja pism wskazywała, iż Episkopat nie był informowany o dylematach władz politycznych w sprawie prawa własności „Księżówki”. Dopiero 22 czerwca 1981 r. bp B. Dąbrowski zwrócił się w piśmie do ministra J. Kuberskiego o wydanie orzeczenia w sprawie uregulowania tytułu własności kościelnej nieruchomości o pow. 1 ha 69 a, położonej w Zakopanem przy ul. Przewodników Tatrzańskich nr 2. W tej sytuacji Minister Urzędu do Spraw Wyznań Jerzy Kuberski w liście do bp. Bronisława Dąbrowskiego pisał, że po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego gotów był wystąpić do sądu z odpowiednim wnioskiem. Czytamy w nim: „(...) wydaje się, że stan prawny spełnia wszelkie warunki do uzyskania postanowienia Sądu Rejonowego w Zakopanem stwierdzającego zasiedzenie nieruchomości przez Konferencję Episkopatu Polski. Jestem gotów wystawić dla tego sądu zaświadczenie o osobowości prawnej Konferencji Episkopatu Polski i o zarządzaniu nieruchomością przez tę Konferencję”⁴⁰. W grudniu 1981 r. Urząd do Spraw Wyznań wydał na potrzeby Sądu Rejonowego w Zakopanem, prowadzącego postępowanie w sprawie nieruchomości „Księżówka”, stosowne zaświadczenie. Potwierdził w nim, że majątek byłego Towarzystwa Polskich Kapłanów Katolickich „Księżówka” w Zakopanem znajduje się pod zarządem Konferencji Episkopatu Polski, która posiada osobowość prawną. W piśmie przypomniano drogę statutową nabycia tej własności⁴¹.

W międzyczasie, tj. 9 stycznia 1981 r., w Zakopanem odbyło się posiedzenie Podkomisji Episkopatu do Spraw „Księżówki”. Na posiedzeniu ks. bp Jerzy Modzelewski powiadomił o uchwale Konferencji Episkopatu, dotyczącej modernizacji i rozbudowy „Księżówki”. Na spotkaniu omówiono szczegóły przeprowadzenia przedsięwzięcia. Rozpoczął się okres spotkań i niełatwych rozmów na szczeblu władz regionalnych. O ich przebiegu na bieżąco informował sekretarza generalnego Episkopatu Polski ks. bp Bronisława Dąbrowskiego dyrektor „Księżówki” – ks. Władysław Maćkowski. Jeszcze w czerwcu 1980 r. Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego, Architektury i Nadzoru Budowlanego w Nowym Sączu wysłało, celem uzyskania opinii, do dyrekcji Tatrzańskiego Parku Narodowego w Zakopanem plan wstępny rozbudowy „Księżówki”. Z niewiadomych powodów została ona odesłana dopiero 5 lutego 1981 r. (nr 74/T/23/81). Czytamy w niej: „Dyrekcja stoi na stanowisku modernizacji budynku, ale pod warunkiem, że nie pociągnie ona za sobą rozbudowy obiektu i zostanie dokonana w obrębie istniejącej kubatury”⁴². Dyrektor Tatrzańskiego Parku

⁴⁰ AAN, UDSW, J. Kuberski do B. Dąbrowskiego [Warszawa] 21 VII 1981 r., k. 38.

⁴¹ AAN, UDSW, Zaświadczenie UDSW z 9 XII 1981 r. podpisał wicedyrektor Urzędu Aleksander Merker, k. 37.

⁴² AAN, UDSW, L. Niedzielski do Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego, Architektury i Nadzoru Budowlanego w Nowym Sączu, Zakopane, 5 II 1981 r., k. 54.

Narodowego Leon Niedzielski podkreślił, że była to tylko opinia, ponieważ teren DW „Księżówka” znajdował się poza granicami Tatrzańskiego Parku Narodowego. Było wiadomym, że taka odpowiedź spychała wykonanie projektu wyłącznie w obszar modernizacji obiektu aktualnie istniejącego, a nie jego rozbudowy.

Potwierdzała to wizyta ks. Maćkowskiego u głównego architekta województwa nowosądeckiego. Ów stał na stanowisku, że pismo Tatrzańskiego Parku Narodowego było dla niego wiążące i modernizacja „Księżówki” powinna się mieścić w obrysie istniejącego budynku. Ks. Maćkowski wyciągał wniosek, że opinie władz terenowych w Nowym Sączu zapewne opierały się o – cytowaną wyżej – Uchwałę Rady Ministrów z 7 grudnia 1972 r. nr 306, dotyczącą rozwoju Zakopanego w latach 1972–1980. Przewidując spotkanie przedstawiciela Episkopatu z ministrem J. Kuberskim, zaprezentował sekretarzowi Episkopatu swoją opinię w powyższej sprawie. Przypominał, że propozycja KEP dotyczy rozbudowy, tj. powiększenia dotychczasowego obiektu, a nie budowy nowego zamkniętego ośrodka wypoczynkowego. Natomiast decyzje władz terenowych opierają się na nieaktualnych już wytycznych w sprawie rozwoju Zakopanego w latach 1972–1980 i stoją w sprzeczności do propozycji Episkopatu, a plany urbanizacyjne dla Zakopanego na następny okres, tj. 1980–1990, są dopiero w fazie konstruowania. Stąd, jego zdaniem, przekazanie wstępnego planu rozbudowy „Księżówki” bezpośrednio ministrowi miałoby tę intencję, aby minister spowodował u Wojewody Nowego Sącza zatwierdzenie przedłożonego planu rozbudowy w oparciu o § 7 ust. 3. Biorąc pod uwagę stanowisko głównego architekta województwa nowosądeckiego, opierające się na opinii Tatrzańskiego Parku Narodowego, ks. Maćkowiak informował, że doprowadzi ono do rozbiórki drewnianej części „Księżówki” jako nienadającej się do dalszego użytku. Ponieważ powierzchnia części drewnianej jest równa powierzchni przewidzianej do rozbudowy, ks. Maćkowiak wyjaśniał, że istniejący obrys części drewnianej na mapie katastralnej miasta Zakopanego zostanie przelocalizowany na proponowane miejsce rozbudowy uwidocznione w planie sytuacyjnym projektu wstępnego. Po dokonaniu takiego naniesienia wielkość obrysu „Księżówki” nie ulegnie zmianie. Nie dojdzie zatem do powiększenia jej kubatury. Zwracał też uwagę, że kaplica nie została naniesiona w przedłożonym planie wstępnym. Do jej usytuowania trzeba będzie powrócić, gdy nastąpi decyzja rozbiórki części drewnianej „Księżówki”. Sugerował, aby rozbudowa „Księżówki” nie spowodowała zamknięcia obiektu, bowiem w części drewnianej przeznaczonej do rozbiórki mieszczą się pomieszczenia użytkowe, jak: kuchnia, jadalnia, kaplica, dlatego w kolejności powinno się wybudować część planowaną, a po jej zakończeniu przystąpić do przewidywanej rozbiórki⁴³.

⁴³ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 2 III 1981 r.

23 kwietnia 1981 r. na wizję lokalną do „Księżówki” przyjechał Dyrektor do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu Bolesław Leśniak. Inspekcja przedstawiciela wojewódzkich władz politycznych wskazywała, że ruszy z miejsca sprawa rozbudowy „Księżówki”. Zgodnie z relacją ks. Maćkowskiego przybyły gość pytał o wykonawcę budowy. Sugerował, że jeżeli byłoby to przedsięwzięcie gospodarki uspołecznionej, fakt ten jak najszybciej należy zgłosić do Wydziału Wyznań, aby jeszcze tego roku można było inwestycję włączyć do harmonogramu prac Urzędu Wojewódzkiego. Nadmieniał też, by odpowiedzialny za budowę inżynier zrobił zestawienie materiałowe dla całości obiektu i wysłał do Wydziału Handlu Województwa Nowosądeckiego. Po otrzymaniu bowiem zezwolenia Wydziału do Spraw Wyznań zapotrzebowanie na materiały budowlane miało zostać uwzględnione w rozdzielniku na materiały przeznaczone dla dużych obiektów, sporządzanym przez szefel wojewódzki, a przydziały na nie dokonywano w odstępach kwartalnych. Należy zaznaczyć, że były to czasy funkcjonowania gospodarki w systemie nakazowo-rozdzielczym państwa socjalistycznego. Rok 1981 i lata następne to okres pogłębiającego się kryzysu gospodarczego i potężnych braków towarów, w tym materiałów budowlanych. Realizacja projektu zależała od możliwości państwowych dostaw produktów budowlanych.

Rozmówca – według ks. Maćkowskiego – wykazywał sporo życzliwości. Przedstawił pragmatykę postępowania administracyjnego, poprzedzającego wydanie decyzji przez Naczelnika Miasta Zakopanego, zezwalającego na rozpoczęcie prac inwestycyjnych. Dyrektor Leśniak doradzał, aby dalsze pisma związane ze sprawą rozbudowy wnosić do Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego Architektury i Nadzoru Budowlanego w Nowym Sączu⁴⁴.

8 maja 1981 r. do „Księżówki” przyjechał inż. Mirosław Trzupek – kierownik Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego, Architektury i Nadzoru Budowlanego w Nowym Sączu. Po zapoznaniu się z planami modernizacji i rozbudowy „Księżówki” zlustrował istniejący obiekt oraz teren pod przyszłą budowę. Działania te podejmował – zdaniem dyrektora ks. Maćkowskiego – z zamiarem znalezienia argumentów wobec negatywnej opinii dyrekcji Tatrzańskiego Parku Narodowego wydanej w sprawie rozbudowy „Księżówki”. Opinia inż. M. Trzupka była konieczna dyrektorowi Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu, który miał przygotować pismo dla wojewody nowosądeckiego⁴⁵. Relacjonując bp. B. Dąbrowskiemu zmiany w podejściu władz terenowych do kwestii rozbudowy „Księżówki”, ks. Maćkowski

⁴⁴ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 24 IV 1981 r.

⁴⁵ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 20 V 1981 r.

dziękował adresatowi swego pisma za interwencje w Urzędzie do Spraw Wyznań w Warszawie, gdyż nieprzychylność Tatrzańskiego Parku Narodowego i władz wojewódzkich mnożyłaby trudności i hamowała określenie daty rozpoczęcia zaplanowanej inwestycji⁴⁶.

Istotnie interwencja ze strony ministra Jerzego Kuberskiego u wojewody nowosądeckiego Antoniego Rączki⁴⁷ spowodowała, iż już 18 maja wydał on decyzję o umieszczeniu w planie budownictwa kościelnego na 1981 r. inwestycji w zakresie rozbudowy domu rekolekcyjno-wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem⁴⁸. 25 maja tegoż roku B. Leśniak jako dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu otrzymał za pośrednictwem Aleksandra Merkera wniosek sekretarza Episkopatu z 21 maja 1981 r. w sprawie rozbudowy i modernizacji Domu Wypoczynkowego „Księżówka”. Obok tego pisma przyjęto egzemplarze „projektu wstępnego” przebudowy, sporządzonego dwa miesiące wcześniej przez inż. arch. Tadeusza Maćkowskiego z Krakowa⁴⁹.

W 1983 r. sporządzony został przez Tadeusza Maćkowskiego projekt architektoniczny rozbudowy trzeciej części „Księżówki”. Kamień węgielny wmurował pod rozbudowywanym domem ks. kard. Józef Glemp, prymas Polski w niedzielę 17 sierpnia 1986 r. Dyrektorem domu był wówczas ks. prałat Marian Żądziuk. Kamień ten został poświęcony 22 czerwca 1983 r. przez papieża Jana Pawła II na Błoniach Krakowskich podczas drugiej jego pielgrzymki do Polski. Kard. Józef Glemp w trakcie uroczystej Mszy św. w „Księżówce” podczas wygłoszonej tam homilii, odnosząc się do ewangelicznej symboliki „kamienia węgielnego”, powiedział: „(...) bo [Kościół] ma siłę nie tylko swoją, lecz ma siłę Jezusa Chrystusa, który jest kamieniem węgielnym całego Kościoła. I na takim fundamencie budujemy każdy fundament materialny. Kamień, który będzie włączony w te ściany, będzie nam przypominać Chrystusa, który ma ożywiać wszelkie nasze dzieła”⁵⁰. W uroczystości wzięli udział m.in.: kard. Franciszek Macharski – metropolita krakowski, bp Kazimierz Górny z Krakowa – przewodniczący Komisji Episkopatu ds. „Księżówki”, bp Julian Wojtkowski z Olsztyna – członek tejże Komisji. Obok przedstawicieli Epi-

⁴⁶ ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 20 V 1981 r.

⁴⁷ AAN, UDSW, B. Leśniak do A. Merkera, Nowy Sącz 7 V 1981, k. 49.

⁴⁸ AAN, UDSW, Decyzja z 18 V 1981 r., podpisał wojewoda; ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 24 IV 1981 r.; ADR „Księżówka”, W. Maćkowski do ks. bp. B. Dąbrowskiego, Zakopane 20 V 1981 r.

⁴⁹ AAN, UDSW, A. Merker do B. Leśniaka [Warszawa] 25 V 1981 r., k. 46; B. Dąbrowski do L. Bafii, Warszawa 21 V 1981 r., k. 47.

⁵⁰ ADR „Księżówka”, kard. Józef Glemp, Prymas Polski, *Dla dobra Kościoła i Ojczyzny*. Homilia podczas Mszy Świętej wmurowania kamienia węgielnego, Zakopane – „Księżówka”, 17 VIII 1986 r.

skopatu i zakopiańskich górali w uroczystości wzięli udział uczestnicy pielgrzymki amerykańskiej z metropolią Bostonu, kard. Bernardem F. Lawem na czele. Wydarzenie opisał Tadeusz Szyma w „Tygodniku Powszechnym”⁵¹.

Znamienne były słowa kard. Józefa Glempa wygłoszone podczas aktu erekcyjnego:

Dom ten, choć przeznaczony dla kapłanów, służyć będzie całemu społeczeństwu, pomnażaniu tych wszystkich wartości, jakie swą posługą niosą oni Kościołowi i narodowi. Godzi się, by kapłan z ludu wzięty, a traktowany często jak obywatel drugiej kategorii, miał chwilę wytchnienia i możliwość złapania oddechu w warunkach sprzyjających także odnowie sił duchowych. A „Księżówka” właśnie, mająca ciekawą kartę historyczną, zapisana jeszcze w czasach rozbiorowych, jest idealnym wprost miejscem po temu. Ma swą specyficzną atmosferę modlitewnego skupienia, które nie wadzi odpoczynkowi, czy nawet turystycznym wyczynom, lecz warunkuje właściwe ich przeżycie. I przypomina tę prawdę każdemu ze świeckich, którzy wcale licznie tu zagląдают, choćby na niedzielną Mszę św. przed wyruszeniem w góry⁵².

Nawiązanie do częstego traktowania kapłanów jako obywateli drugiej kategorii było odniesieniem do aktualnej sytuacji w Polsce rządzącej od 1945 r. przez komunistów⁵³. Zakończenia budowy nie doczekał jej inicjator, ks. Władysław Maćkowski, który zmarł w czerwcu 1985 r. Nowym dyrektorem Domu Rekolekcyjno-Wypoczynkowego został mianowany 23 czerwca ks. Marian Żądziuk, kapłan archidiecezji krakowskiej⁵⁴. Zmieniono wówczas inspektora nadzoru budowy. Po rozliczeniu się z inż. Tadeuszem Maćkowskim z Krakowa, funkcję tę przejął inż. arch. Zbigniew Śliwiński – autor zatwierdzonego projektu budowy⁵⁵.

W końcowej fazie budowy w 1987 r. doszło do zmiany nazwy obiektu na „Dom Rekolekcyjny Konferencji Episkopatu Polski «Księżówka»”. Sekretariat Episkopatu polecił, aby o tym powiadomić Urząd Miasta Zakopanego. Podyktowane to było wprowadzeniem uchwały o dopłatach do cen usług turystycznych. Miały one zasilić budżet Wojewódzkiego Funduszu Turystyki i Wypoczynku. Obowiązek

⁵¹ T. SZYMA, „Księżówka” u stóp Tatr, „Tygodnik Powszechny” (1986), nr 38, z 21 IX 1986.

⁵² *Tamże*.

⁵³ Zob.: A. DUDEK, R. GRYZ, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2006.

⁵⁴ ADR „Księżówka”, Dekret mianowania z dniem 23 VI 1985 r. przez kard. Józefa Glempa Prymasa Polski na dyrektora Domu Rekolekcyjno-Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem ks. Mariana Żądziuka, Warszawa 1 VII 1985 r.

⁵⁵ ADR „Księżówka”, Protokół z przekazania Domu Rekolekcyjno-Wypoczynkowego „Księżówka” w Zakopanem, spisany 17 VII 1985 r.

dopłat obejmował obiekty turystyczno-wypoczynkowe, będące w gestii zakładów pracy bądź instytucji, jak również sanatoria prowadzące działalność turystyczno-wypoczynkową⁵⁶. Podanie o zwolnienie od tych opłat Domu Wypoczynkowego „Księżówka” spotkało się z odmową ze strony Wydziału Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Nowym Sączu. Decyzję tłumaczono brakiem podstaw prawnych. W tej sytuacji ks. dyrektor M. Żądziuk wystosował pismo do Urzędu Miasta Zakopanego i Gminy Tatrzańskiej, w którym wyjaśniał:

W związku z rozbudową „Księżówki”, Sekretariat Episkopatu Polski prosi o powiadomienie Urzędu Miasta Zakopanego, że Dom Rekolekcyjny Konferencji Episkopatu Polski „Księżówka” nie jest domem wczasowym, ani hotelem, czy schroniskiem turystycznym, a księża czy inne osoby duchowne przyjeżdżające na rekolekcje i konferencje religijne płacą w formie ofiar za wyżywienie, gdyż „Księżówka” nie ma ustalonej opłaty za usługi⁵⁷.

Odpowiednie pismo w tej sprawie zostało wysłane również przez Sekretariat Episkopatu Polski „celem wykreślenia Domu Rekolekcyjnego «Księżówka» z ewidencji domów wczasowych jako błędne zakwalifikowanie ww. posesji”⁵⁸.

Wraz z zakończeniem rozbudowy „Księżówki” w 1988 r. odbyły się rekolekcje dla biskupów i obrady plenarne Episkopatu Polski. Przez Polskę przechodziła wówczas fala strajków, będąca wynikiem rosnącego niezadowolenia społecznego z polityki władz państwowych. Był to początek drogi do transformacji ustrojowej i pierwszych częściowo wolnych wyborów w czerwcu 1989 r., po których Domowi Rekolekcyjnemu Konferencji Episkopatu Polski „Księżówka” przyszło funkcjonować w zmienionych warunkach społeczno-ekonomicznych. Po śmierci ks. dyrektora Mariana Żądziuka, ks. Tomasz Boroń z archidiecezji krakowskiej, na prośbę Komisji Episkopatu, otrzymał 7 grudnia 1990 r. podpisany przez kard. Józefa Glempa, prymasa Polski, dekret mianowania na dyrektora Domu „Księżówka”⁵⁹.

Dalsze dzieje obiektu „Księżówka” w Zakopanem domagają się kolejnych badań i opracowań.

⁵⁶ Uchwała Nr 142 /XVI/87/ Wojewódzkiej Rady Narodowej w Nowym Sączu z 30 I 1987 r.

⁵⁷ ADR „Księżówka”, M. Żądziuk do Urzędu Miasta Zakopanego i Gminy Tatrzańskiej, Zakopane 25 X 1987 r.

⁵⁸ ADR „Księżówka”, Sekretariat Episkopatu Polski do Urzędu Wojewódzkiego Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki w Nowym Sączu, Warszawa 3 III 1988 r.

⁵⁹ ADR „Księżówka”, kard. Józef Glemp Prymas Polski, dekret mianowania ks. T. Boronia na dyrektora domu „Księżówka” w Zakopanem, Warszawa 7 XII 1990 r.

*

Literatura

Archiwum Akt Nowych, Urząd do Spraw Wyznań – Wydział Wyznania Rzymskokatolickiego.

Archiwum Domu Rekolekcyjnego KEP „Księżówka”.

DUDEK A., GRYZ R., *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2006.

KOŁODZIEJEK H., *Sytuacja prawna nieruchomości kościelnych na ziemiach zachodnich i północnych w latach 1945–1971*, „Przegląd Zachodniopomorski” (1988), nr 1–2, s. 71–91.

KRUKOWSKI J., *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000.

MIREK A., *Ustawa o przejęciu dóbr martwej ręki – zamach na życie zakonne w Polsce?*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” (2003), z. 1, s. 168–179.

MISZTAŁ H., *Polskie prawo wyznaniowe. Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, Lublin 1996.

SZARYK S., *Sprawy majątkowe Kościoła*, w: W. ZDANIEWICZ, T. ZEMBRZUSKI (red.), *Kościół i religijność Polaków 1945–1999*, Warszawa 2000, s. 101–106.

*

Streszczenie: Artykuł jest kontynuacją historii „Księżówki” – Domu Rekolekcyjnego Konferencji Episkopatu Polski w Zakopanem. Autor ukazuje w nim funkcjonowanie domu w peerelowskim okresie zmagania z władzami administracyjno-politycznymi o byt w warunkach narzucanych przez totalitarny ustrój.

Słowa kluczowe: Kościół w PRL, Konferencja Episkopatu Polski, Zakopane, domy rekolekcyjne, „Księżówka”.

Abstract: The History of the “Księżówka” Retreat House of the Polish Bishops Conference in Zakopane in 1945–1990. The article is continuation of the history of “Księżówka” – the retreat house of the Polish Bishops Conference in Zakopane. The author shows the functioning of the house during the time of the Polish People’s Republic and the struggles with the administrative-political authorities for existence under conditions imposed by the Communist regime.

Keywords: Catholic Church in the Polish People’s Republic, Polish Bishops Conference, Zakopane, retreat house, “Księżówka”.

Biskup Kazimierz Górny z Krakowa, przewodniczący Komisji Episkopatu ds. „Księżówki” 17 VIII 1986 r. odczytuje akt erekcyjny podczas uroczystości wmurowania kamienia węgielnego. Źródło: „Niedziela” z 31 VIII 1986.

Dyrektor „Księżówki” ks. prałat Marian Żądziuk podczas uroczystości wmurowania 17 VIII 1986 r. aktu erekcyjnego i kamienia węgielnego pod rozbudowywaną nową częścią domu rekolekcyjnego. Źródło: „Niedziela” z 31 VIII 1986.